

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 14/1 2025 s. 221-237, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN DİĞER DERSLERLE İLİŞKİLENDİRİLMESİNİN
ALAN YAZINI VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ***

Haldun Mete ASLAN**

Geliş Tarihi: 2 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 31 Ocak 2025

Öz

Sosyal Bilgiler dersinin birçok sosyal bilim disiplinini içermesi, bu dersin diğer derslerle ilişkilendirilmesini kolaylaştırmaktadır. Bununla beraber bu araştırmada, bahsi geçen ilişkilendirme konusunun alan yazını ve öğretim programları boyutlarında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda alan yazını taraması sonucunda, 79 tez ve 69 makale değerlendirilmeye alınmıştır. Ayrıca hem 2018 öğretim programları hem de 2024 yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında ilan edilen öğretim programları incelenmiştir. Dolayısıyla araştırmanın yöntemi olarak, doküman analizi temel alındığı için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında alan yazındaki çalışmalarda Sosyal Bilgiler dersinin Fen Bilimleri başta olmak üzere Türkçe ve Matematik dersleriyle daha yoğun bir şekilde ilişkilendirildiği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler, ilişkilendirme, diğer dersler.

**INVESTIGATION OF THE ASSOCIATION OF SOCIAL STUDIES
COURSE WITH OTHER COURSES IN THE CONTEXT OF
LITERATURE AND CURRICULUM**

Abstract

The fact that the Social Studies course includes many social science disciplines makes it easier to associate this course with other courses. However, in this study, it is aimed to examine the subject of association in the dimensions of literature and curriculum. In this direction, as a result of the literature review, 79 theses and 69 articles were evaluated. In addition, both the 2018 curricula and the curricula announced in 2024 within the scope of the Turkish Century Maarif Model were examined. Therefore, qualitative research method was preferred as the method of the research because it was based on document analysis. When the findings of the research are examined, it has been determined that the Social Studies course is more intensely associated with Turkish and Mathematics courses, especially Science, in the studies in the literature.

Keywords: Social studies, association, other courses.

* Bu araştırmanın bir bölümü 2022 yılında düzenlenen 10. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda (9-11 Haziran) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş. Gör.; Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, haldunmeteeaslan@kafkas.edu.tr

Giriş

Türkiye’de sosyal bilgilerin bir ders adı olarak yürürlüğe girdiği 1968 programına kadar tarih, coğrafya ve vatandaşlık hukuku alanlarının ayrı ayrı dersler olarak okutulmuş olması sosyal bilgilerin kapsamının da bu derslerden oluştuğu algısının yerleşmesinde etken olduğu ifade edilebilir (Aslan, 2016). Öte yandan sosyal bilgilerin tanımına bakıldığında, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinliği içeren ve bu anlamda disiplinler arası bir yaklaşımla sosyal bilimlerden yararlandığı belirtilmektedir (Sönmez, 2010). Bununla beraber Amerika Birleşik Devletleri’nde yer alan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi’nin (NCSS) tanımına göre sosyal bilgiler, öğrencileri yerel, ulusal ve evrensel vatandaşlığa hazırlayan, zaman ve mekân bağlamında bireylerin, toplulukların ve sistemlerin etkileşimlerini inceleyen bir disiplindir (NCSS, 2023). Keza Türkiye’de uygulanmakta olan sosyal bilgiler dersi öğretim programının ise bireyin hem kendi hayatı hem de yaşadığı çevre ve toplum ile ilişkisini geçmişten günümüze değişim ve süreklilik bağlamında oluşturulduğu görülmektedir (MEB, 2024a). Dolayısıyla sosyal bilgilerin kapsamının geniş bir alana sahip olması ve birçok sosyal bilim disiplinininle bağdaştırması sebebiyle ortaokullarda verilen diğer derslerin içerikleriyle örtüşen konulara sahip olduğu söylenebilir. Bu anlamda bir dersin başka derslerle harmanlanarak, bir konunun farklı bakış açılarıyla daha iyi anlaşılabilmesi adına disiplinler arası veya bütünlük adı verilen program yaklaşımı ortaya çıkmaktadır (Parker, 2018, s. 397). Dolayısıyla öğrencilerin coğrafya, tarih, ekonomi ve vatandaşlık gibi disiplinlerin bütüncül bir şekilde öğrenebilmeleri adına etkinliklerin planlanması ve bu konuda araştırmaların yoğunlaşması tavsiye edilmektedir (Aktin, 2019, s. 448). Dersler arasında bütünlük bir programın oluşturulabilmesi adına öncelikle bu derslerin temelini oluşturan öğretim programlarının ve ders kitaplarının incelenerek ilişkilendirmeleri hangi konuları kapsadığının tespit edilmesi ise önemli bir husus olarak değerlendirilebilir.

Sosyal bilgiler dersinin diğer derslerle ilişkilendirilmesi noktasında 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (SBDÖP) ders içi ilişkilendirme, diğer derslerle ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirme gibi başlıklar yer almaktayken, 2018 SBDÖP’de ilişkilendirmeler konusunda somut bir adım atılmadığı görülmektedir (Kaymakçı, 2012; MEB, 2018a). Diğer yandan 2024 yılı itibarıyla 1., 5. ve 9. sınıflardan itibaren kademeli bir şekilde hayata geçen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamındaki SBDEP’de ise “Disiplinler Arası İlişkiler” başlığı altında her bir öğrenme alanı için ilişki kurulabilecek derslerin adına yer verilmiştir (MEB, 2024a). Bu durum; 2018 SBDÖP’deki ilişkilendirmeler hususundaki açığın kapatılması adına olumlu bir gelişme olarak kabul edilebilir.

Alan yazın incelendiğinde dersler arasında disiplinler arası programın oluşturulması hususunda öğretmenlerin olumlu bir tutum sergiledikleri saptanmıştır. Öte yandan bu programların uygulanması sonucunda öğrencilerin konulara bütüncül yaklaşabilmesi, derslerin zengin bir içeriğe kavuşması, değer kazanımı ile öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini gelişmesi gibi pozitif bulgular elde edilmiştir. Bununla beraber zaman yetersizliği, materyal ve kaynak eksikliği, öğretmenlerin disiplinler arası öğretim konusunda yeterli bilgi alt yapısına sahip olmaması, öğretim programları arasındaki kazanım uyumsuzlukları ve zümreler arası iş birliğinin eksik kalması gibi hususların ön plana çıktığı görülmektedir (Doğanay vd., 2014; Gökmen, 2023; Kandırmaz ve Üredi, 2023; Oflar, 2017; Özcan vd., 2023; Sert, 2019; Sezginsoy-Şeker ve İzgi-Onbaşılı, 2022). Nitekim benzer sonuçların yurt dışında yapılan araştırmalarda da görüldüğünü söylemek mümkündür. Keza

sosyal bilgiler derslerinde dil, sanat, fen ve matematik gibi alanlarda disiplinler arası yaklaşımda yapılan öğretimlerde verimli sonuçlar alındığı görülmüştür. Diğer yandan bu uygulamaların teori ile uygulamayı birleştirmesi de ayrıca olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmekle beraber zaman yetersizliği ve dersleri bütünleştirmede yüzeysel kalma gibi sorunlar da yaşanmıştır (Christou ve Bullock, 2014; Dingler, 2017; Heafner, 2018; Huck, 2019; Moore, 2022).

Ders içeriğinin yoğun olması, ders işleme sürecinin monotonlaşması riski, yapılandırmacı eğitim felsefesinin öğrenme-öğretim süreçlerine tam anlamıyla yansıtılamaması ve ders işleme süreçlerinde beceri-değer eğitimi konusunda yaşanan sorunlar gibi durumlar sosyal bilgilerin başat problemleri arasında yer almaktadır (Çelik, 2021; İlgün vd., 2023; İltter, 2022; Memişoğlu, 2023; Metin-Göksu ve Özyürek, 2023; Yıldırım ve ark., 2017). Bu problemlerin üstesinden gelinmesi adına disiplinler arası öğretimin sunacağı fırsatlar dikkat çekmektedir. Diğer taraftan yukarıda belirtildiği üzere disiplinler arası öğretimin de kendi içinde zorlukları mevcuttur. Bu anlamda öğretmenlerin disiplinler arası öğretimin etkin bir şekilde uygulanmasına bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Buradan hareketle bu araştırmada sosyal bilgiler ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler dersiyle aynı düzeyde yer alan zorunlu dersler arasında ilişkilendirmelere ışık tutularak, alan yazındaki görünüm ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu maksatla araştırmada, “Sosyal Bilgiler” dersi ile ilişkilendirilebilecek kapsamdaki 5., 6. ve 7. sınıf ortaokul düzeyindeki zorunlu ders kapsamındaki; “Türkçe”, “Matematik”, “Fen Bilimleri”, “Yabancı Dil (İngilizce)”, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi”, “Görsel Sanatlar”, “Müzik”, “Beden Eğitimi ve Spor”, “Teknoloji ve Tasarım” ile “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım” dersleri bağlamında yürütülmüştür. Bu anlamda hem alan yazınında yer alan makaleler ve tezler üzerinden hem de 2018 öğretim programları ve 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde hazırlanmış olan öğretim programları incelenmiştir. Diğer yandan araştırmanın alt amaçları ise şu şekildedir;

1. Sosyal bilgilerle ilişkilendirilen tezler ve makaleler; yıl, yöntem, çalışma grubu ve bilim dalı / program (tezler için) değişkenleri açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
2. Sosyal bilgilerle ilişkilendirilen tezlerin ve makalelerin; konu ve ilişkilendirilen ders değişkenleri nasıl bir görünüme sahiptir?
3. 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları kapsamında diğer derslerle ilişkilendirmeler genel hatlarıyla nasıl bir görünüme sahiptir?

1. Yöntem

Ortaokul düzeyinde sosyal bilgilerle diğer dersler arasındaki ilişkilendirmeler konusunu incelemek adına alan yazınında yer alan tez ve makalelerden yararlanılması; ayrıca öğretim programları üzerinden de genel görünümün tespit edilmeye çalışılması açısından bu araştırmada nitel araştırma yöntemi bağlamında doküman analizi yapılmıştır. Bu anlamda nitel bir çalışmada gözlem veya görüşme yoluyla veri elde etmenin mümkün olmadığı durumlarda yazılı veya görsel materyallerin kullanılabilirdiği araştırmalar için doküman analizi uygun bir yöntem olarak değerlendirilebilir (Sak vd., 2021). Bu anlamda doküman metodu veya belgesel tarama olarak da ifade edilen doküman analizi, bir olguyu en yakından yansıtan kayıt veya belgelerin incelenmesine dayanmaktadır (Karasar, 2013).

1.1. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Bu araştırmada kullanılan veri toplama sürecinde yararlanılan kaynaklar ve elde edilen verilere ilişkin bilgiler aşağıda sıralanmıştır:

1. YÖK Tez Merkezi'nde sosyal bilgilerle ilişkilendirmenin yapıldığı 2005-2024 yılları arasında yapılmış olan toplam 79 adet doktora ve yüksek lisans tezi,
2. DergiPark, TR Dizin, Google Scholar, EBSCO ve ERIC veri tabanlarında tespit edilen 69 adet makale,
3. 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve diğer zorunlu derslerin öğretim programlarıdır (MEB, 2018b; MEB, 2024b).

Bu veri toplama araçlarından makaleler arasından tezdten üretilmiş olanlar, verilerde mükerrer duruma düşülmemesi açısından veri setinden çıkarılmıştır. Diğer yandan bahsi geçen verilerin analizi noktasında içerik analizi yapılmış olup, konu kapsamına giren çalışmalar içerik olarak titizlikle ve tekrarlı bir şekilde incelenerek geçerlik-güvenirliğin sağlanması amaçlanmıştır.

2. Bulgular

1. *Sosyal bilgilerle ilişkilendirilen tezler ve makaleler yıl, yöntem, çalışma grubu ve bilim dalı/program (tezler için) değişkenleri açısından nasıl bir görünüme sahiptir?*

Tablo 1: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirilen Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	YL Tezi		DR Tezi		Makale		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
2006	1	1,56	-	0,00	1	1,45	2	1,35
2007	-	0,00	-	0,00	1	1,45	1	0,68
2008	-	0,00	-	0,00	1	1,45	1	0,68
2009	2	3,13	1	6,67	1	1,45	4	2,70
2010	3	4,69	-	0,00	2	2,90	5	3,38
2011	2	3,13	1	6,67	1	1,45	4	2,70
2012	1	1,56	1	6,67	-	0,00	2	1,35
2013	2	3,13	1	6,67	5	7,25	8	5,41
2014	1	1,56	-	0,00	1	1,45	2	1,35
2015	2	3,13	-	0,00	4	5,80	6	4,05
2016	4	6,25	5	33,33	3	4,35	12	8,11
2017	4	6,25	-	0,00	5	7,25	9	6,08
2018	1	1,56	1	6,67	2	2,90	4	2,70
2019	14	21,88	1	6,67	7	10,14	22	14,86
2020	8	12,50	1	6,67	4	5,80	13	8,78
2021	4	6,25	-	0,00	10	14,49	14	9,46
2022	6	9,38	1	6,67	9	13,04	16	10,81
2023	8	12,50	2	13,33	6	8,70	16	10,81
2024	1	1,56	-	0,00	6	8,70	7	4,73
Toplam	64	100	15	100	69	100	148	100

Tablo 1 incelendiğinde sosyal bilgilerle ilişkilendirilen araştırmaların yüksek lisans tezi bağlamında 2006-2024 yılları arasında 64 araştırmanın yapıldığı saptanmıştır. Bu araştırmaların 2019 yılında artış sağlandığı görülmektedir. Bu anlamda 2006-2024 yılları arasında yapılan yüksek lisans tezlerinin %22'sinin 2019 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Bunun yanı sıra 2020 yılında ve 2023 yılında yapılan yüksek lisans tezlerinin oranı ise %10'un üstündedir. Öte yandan 2006-2024 yılları arasında 15 doktora tezinin yapıldığı tespit edilmiştir. Bu tezlerin yaklaşık olarak üçte biri 2016 yılında yapılmıştır. İlişkilendirmeler konusunda yapılmış olan makaleler incelendiğinde ise 2013 yılında itibaren nispeten istikrarlı bir yayın sıklığı göze

çarpmaktadır. Bununla birlikte 2019-2024 yıllarında yayımlanan makaleler 2006-2024 yılları arasında yapılmış olan makalelerin yaklaşık %50'sine tekabül etmektedir. Ayrıca 2007 ve 2008 yıllarında ilişkilendirmelerle ilgili doktora ve yüksek lisans tezi üretilmediği dikkat çekmekte olup, makaleler bağlamında ise sadece 2012 yılında ilişkilendirmeler konusunda yapılmış bir makaleye rastlanılmamıştır. Toplamda ise sosyal bilgilerle ilişkilendirilen araştırmaların yarısından fazlasının 2019-2024 arasındaki süreçte yapıldığı görülmektedir.

Tablo 2: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirilen Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yöntem	YL Tezi		DR Tezi		Makale		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Nitel	32	50,00%	7	46,67	51	73,91%	90	60,81%
Nicel	24	37,50%	3	20	11	15,94%	38	25,68%
Karma	8	12,50%	5	33,33	7	10,14%	20	13,51%
Toplam	64	100	15	100	69	100,00%	148	100,00%

Yukarıda yer alan tablo 2'de görüldüğü üzere yüksek lisans alanında yapılmış olan tezlerin yarısında nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmüştür. Diğer yandan doktora tezlerinde de nitel araştırmalar açısından benzer bir orandan bahsedilebilir. Bununla birlikte doktora tezlerinde karma araştırma yöntemlerinin oranı (%33,33) dikkat çekicidir. Makaleler hususunda ise yapılmış olan makalelerin %74'ünün nitel araştırma yöntemleri aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir. Öte yandan tezler ve makalelerin toplamına bakıldığında nitel araştırma yöntemleriyle yapılmış olan tezlerin %60'ın üzerinde olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan nicel araştırmaların %26 oranına sahip olduğu ve karma araştırmaların ise yaklaşık %14'te kaldığı görülmektedir.

Tablo 3: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirilen Araştırmaların Çalışma Grubuna Göre Dağılımı

Çalışma Grubu	YL Tezi		DR Tezi		Makale		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Öğrenci	16	22,54	9	56,25	13	18,31	38	24,05
Öğretmen	24	33,80	4	25	12	16,90	40	25,32
Öğretmen Adayı	14	19,72	-	0	19	26,76	33	20,89
Doküman	13	18,31	3	18,75	26	36,62	42	26,58
Veli	1	1,41	-	0	-	0,00	1	0,63
Okul Yöneticisi	1	1,41	-	0	-	0,00	1	0,63
Lisansüstü Öğrenci		0,00			1	1,41	1	0,63
Akademisyen	2	2,82	-	0	-	0,00%	2	1,27
Toplam	71	100,00	16	100	71	100	158	100

Sosyal bilgilerle ilişkilendirilen araştırmalar, çalışma grubu değişkenine göre incelendiğinde bu yüksek lisans tezleri boyutunda öğrenci (%22,54), öğretmen (%33,80) ve öğretmen adayları (%19,72) üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu mukabil doktora tezlerinde ise öğrenciler (%56,25) üzerinde yürütülen araştırmaların daha yoğun olduğu saptanmakla birlikte öğretmen adaylarıyla yürütülen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Makaleler boyutunda ise öğrenci (%18,31), öğretmen (%16,90) ve öğretmen adayları (%26,76) üzerinde yapılan araştırmaların öğretmen adayları lehine bir dağılım gösterdiği saptanmıştır. Bununla birlikte makalelerde dokümanlar (%36,62) üzerinden yapılan araştırmaların daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Toplamda ise öğrenci, öğretmen, öğretmen aday ve doküman üzerinden yapılan araştırmaların yakın oranlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirilen Tezlerin Program / Bilim Dalı Dağılımı

Program / Bilim Dalı	YL Tezi		DR Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1. Antrenman ve Hareket Bilimleri / Beden Eğitimi ve Spor / Spor Eğitimi	3	4,69	1	6,67	4	5,06
2. Biyoloji Eğitimi	1	1,56	1	6,67	2	2,53
3. Değerler Eğitimi / Karakter ve Değerler Eğitimi	2	3,13	-	0,00	2	2,53
4. Disiplinler arası Davranış Bilimleri	1	1,56	-	0,00	1	1,27
5. Eğitim Programları ve Öğretim	8	12,50	4	26,67	12	15,19
6. Eğitim Yönetimi ve Denetimi / Planlaması	5	7,81	-	0,00	5	6,33
7. Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri	-	0,00	1	6,67	1	1,27
8. Endüstriyel Tasarım	1	1,56	-	0,00	1	1,27
9. Fen Bilgisi / Bilimleri / Öğretmenliği	14	21,88	2	13,33	16	20,25
10. İngiliz Dili ve Eğitimi	1	1,56	-	0,00	1	1,27
11. Kimya Eğitimi	1	1,56	-	0,00	1	1,27
12. Matematik Eğitimi	2	3,13	-	0,00	2	2,53
13. Müzik Eğitimi	2	3,13	-	0,00	2	2,53
14. Resim İş Eğitimi / Öğretmenliği	1	1,56	1	6,67	2	2,53
15. Sosyal Bilgiler Eğitimi / Öğretimi / Öğretmenliği	18	28,13	5	33,33	23	29,11
16. Türkçe	4	6,25	-	0,00	4	5,06
Toplam	64	100	15	100	79	100

Tablo 4'e bakıldığında yüksek lisans bazında yapılmış olan tezlerin fen bilgisi eğitimi (%21,88) ve sosyal bilgiler eğitimi (28,13) programlarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte eğitim programları ve öğretim programında gerçekleştirilen yüksek lisans tezlerinin oranı ise %10'un üstündedir. Doktora aşamasında üretilen tezlerde ise eğitim programları ve öğretim (%26,27) ve sosyal bilgiler eğitimi alanlarının lehine bir durum olduğu söylenebilir. Diğer yandan toplamda 16 farklı program / bilim dalında yürütülen sosyal bilgilerle ilişkilendirmenin yapıldığı tez çalışmalarında; eğitim programları ve öğretim (%14,10), fen bilgisi eğitimi (%20,51) ve sosyal bilgiler eğitimi (29,49) programlarının oransal üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bu programların yanı sıra beden eğitimi, eğitim yönetimi ve denetimi ile Türkçe eğitimi programlarında üretilen tezlerinde her bir program için %5'in üstünde bir orana sahip olduğu görülmektedir.

2. Sosyal bilgilerle ilişkilendirilen tezlerin ve makaleler; konu ve ilişkilendirilen ders değişkenleri nasıl bir görünüme sahiptir?

Tablo 5: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirilen Derslerin Dağılımı

İlişkilendirilen Ders	YL Tezi		DR Tezi		Makale		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Fen Bilimleri	41	28,28	11	36,67	37	38,54	89	32,96
Türkçe	26	17,93	4	13,33	18	18,75	48	17,78
Matematik	18	12,41	2	6,67	22	22,92	42	15,56
Görsel Sanatlar	12	8,28	3	10	4	4,17	19	7,04
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	11	7,59	4	13,33	3	3,13	18	6,67
Beden Eğitimi	11	7,59	2	6,67	3	3,13	16	5,93
Müzik	10	6,90	2	6,67	2	2,08	14	5,19
İngilizce	6	4,14	1	3,33	2	2,08	9	3,33
Teknoloji ve Tasarım	6	4,14	0	0	3	3,13	9	3,33
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	4	2,76	1	3,33	2	2,08	6	2,22
Toplam	145	100	30	100	96	100	270	100

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgilerle ilişkilendirilen derslerin yüksek lisans bazında "Fen Bilimleri" (%28,28), "Türkçe" (%17,93) ve bu dersleri takiben "Matematik" dersinin (%12,41) oranında ilişkilendirildiği saptanmıştır. Doktorada ise yine "Fen Bilimleri" (%36,67) ve "Türkçe" (%13,33) dersinin lehine bir durum olmakla birlikte "Din Kültürü ve Ahlak

Bilgisi” (%13,33) dersiyle birlikte “Görsel Sanatlar” (%10) dersinin de araştırmalara konu edildiği görülmektedir. Öte yandan makalelerde “Fen Bilimleri” (%38,54) en çok ilişkilendirilen ders olarak tespit edilmekle birlikte, bu dersi “Matematik” (%22,92) ve “Türkçe” (%18,75) dersleri takip etmektedir. Toplamda bakıldığında ise yine “Fen Bilimleri”, “Türkçe” ve “Matematik” dersinin oransal anlamda daha fazla yer tuttukları saptanmıştır.

Tablo 6: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirmenin Yapıldığı Makalelerde Konuların Dağılımı

Dersler	Makalelerde İlişkilendirilen Konular
Türkçe	Tarih konuları, coğrafya, folklorik öğeler, öğretim süreçleri, görsel okuma, konuşma, yazma, değerler, Türk Dünyası, destanlar, çevre sorunları, afetten korunma, drama, problem çözme, Türkçe-Teknoloji-Sanat-Sosyal Bilgiler (2T2S), öğrenmeyi öğrenme
Matematik	Çizgi grafikler, zamanı ölçme, olasılık, grafikler ve tablolar, geometrik cisimler, öğretmen tutumu, problem çözme becerisi, öğretmen/öğretmen adayları matematik bilgisi, dönüşüm geometrisi, disiplinler arası katkı, oran-orantı, öğretim süreçleri, finansal okuryazarlık, afetten korunma, değerler eğitimi, eleştirel düşünme, anlaşmazlığı çözme, veri işleme, öğrenmeyi öğrenme.
Fen Bilimleri	Bilim, beceri ve değer eğitimi, sistem düşüncesi, sürdürülebilir kalkınma, çevre, öğretim süreçlerine yönelik görüş, iklim, müze kullanımı, kavram öğretimi, biyoçeşitlilik, STEM, Finansal okuryazarlık, sosyobilimsel konular, afetler, çokkültürlü eğitim, okul dışı öğrenme, okul bahçesi, eğitsel oyun, problem çözme, öğrenmeyi öğrenme.
Görsel Sanatlar	Türkçe-Teknoloji-Sanat-Sosyal Bilgiler (2T2S), müzelerden yararlanma, çokkültürlü eğitim, sanat temelli öğretim, öğrenmeyi öğrenme.
İngilizce	Çevre, demokrasi, kutlamalar, şehir merkezi, çokkültürlü eğitim, gezegeni kurtarmak, çevre.
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Değerler eğitimi, İslam kültürü, müzelerden yararlanma, öğretim süreçleri.
Müzik	Çokkültürlü eğitim, öğrenmeyi öğrenme
Bilişim	Finansal okuryazarlık, öğrenmeyi öğrenme
Teknolojileri ve Yazılım	
Teknoloji ve Tasarım	Finansal okuryazarlık, Türkçe-Teknoloji-Sanat-Sosyal Bilgiler (2T2S), öğrenmeyi öğrenme.
Beden Eğitimi	Spora yönlendirme, çokkültürlü eğitim, öğrenmeyi öğrenme.

Makalelerde ilişkilendirmelerde değinilen konularla ilişkili olarak tablo 6’da görüldüğü üzere çokkültürlü eğitim, değerler eğitimi, karakter eğitimi, çevre, finansal okuryazarlık, öğrenmeyi öğrenme gibi temaların birçok derste ortak olarak ele alındığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Fen Bilimleri, Matematik ve Türkçe dersleri ile Sosyal Bilgiler dersi arasında ilişkilendirilen konuların daha spesifik bir niteliği sahip oldukları söylenebilir. Bu anlamda Fen Bilimleri dersiyle sosyobilimsel konular, çevre, iklim, afetler ve STEM gibi temalar ağırlık kazanmıştır. Matematik dersiyle ise tablo ve grafik çizimi, zamanı ölçme, olasılık, oran-orantı, geometri ve problem çözme becerisi gibi konuların ilişkilendirilmesi dikkat çekmektedir. Türkçe dersiyle ilgili olarak da Türkçe-Teknoloji-Sanat-Sosyal Bilgiler (2T2S) uygulaması, tarihi konular, destanlar, görsel okuma, konuşma ve yazma becerileri, problem çözme becerisi gibi temaların yoğunlaştığı görülmüştür.

Tablo 7: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirmenin Yapıldığı Doktora Tezlerinde Konuların Dağılımı

Dersler	Doktora Tezlerinde İlişkilendirilen Konular
Türkçe	Gerçek ve kurguyu ayırt etme, okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileri, tartışmalı konular, anlaşmazlık çözümü
Matematik	Kavram temelli öğretim, otantik değerlendirme
Fen Bilimleri	Evsel atıklar, çevre, sürdürülebilir kalkınma, otantik değerlendirme, çevresel vatandaşlık eğitimi, sosyobilimsel konular, ölüm olgusu, iklim okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, kavram temeli öğretim, buluşlar, enerji, bilimsellik
Görsel Sanatlar	Görsellerle ifade etme, çizim, tarih-kültür etkileşimi, ekonomi okuryazarlığı, kültür varlıklarını koruma
İngilizce	Kavram temelli öğrenme, otantik değerlendirme, tartışmalı konular
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Değerler eğitimi, tartışmalı konular, ölüm olgusu, ekonomi okuryazarlığı
Müzik	Değerler eğitimi
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	Ekonomi okuryazarlığı
Teknoloji ve Tasarım	Benlik saygısı, ekonomi okuryazarlığı
Beden Eğitimi	

Tablo 7 incelendiğinde doktora tezlerinde Türkçe dersinde yer alan dört temel becerinin (okuma, dinleme, yazma ve konuşma) yanında gerçek ve kurguyu ayırt edebilme, tartışmalı konular ve anlaşmazlık çözümü gibi temalara yer verilmiştir. Fen Bilimleri dersiyle ilişkili olarak ise evsel atıklar, çevre, sürdürülebilir kalkınma ve enerji gibi temalar göze çarpmaktadır. Diğer yandan Görsel Sanatlar dersiyle tarih-kültür etkileşimi ve öğrencilerin bir konuyu görsellerle ifade edebilme becerisi gibi temalar ilişkilendirilmiştir. Öte yandan değerler eğitimi, ekonomi okuryazarlığı, kavram temelli öğretim, tartışmalı konular ve otantik değerlendirme gibi temalar ise birçok dersle ortak ele alınmıştır.

Tablo 8: Sosyal Bilgilerle İlişkilendirme Yapılan Yüksek Lisans Tezlerinde Konuların Dağılımı

Dersler	Yüksek Lisans Tezlerinde İlişkilendirilen Konular
Türkçe	Belirli gün ve haftalar, değerler eğitimi, karakter eğitimi analogilerden yararlanma, dijital okuryazarlık, çokkültürlü eğitim, bilgi okuryazarlığı, barış ve saygı değeri, ekolojik ayak iyi, tarih konuları, sosyal ağ, çevre sorunları, küresel vatandaşlık, medya okuryazarlığı, ihmal edilen program.
Matematik	Karakter ve değer eğitimi, analogilerden yararlanma, bilim tarihi, dijital okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, sosyal ağ, cinsiyet eşitliği, öğrenci kaygısı, matematiksel modelleme, harita-grafik ve tablo okuma, ihmal edilen program.
Fen Bilimleri	Mevsimler, değerler eğitimi, karakter eğitimi, analogilerden yararlanma, bilim tarihi, sürdürülebilir kalkınma, afet bilinci, dijital okuryazarlık, iklim okuryazarlığı, proje ve performans uygulamaları, çokkültürlü eğitim, sosyal ağ, sanal müze uygulaması, biyoçeşitlilik, gök cisimleri, merhamet eğitimi, sosyobilimsel konular, STEM, çevre, küresel vatandaşlık, doğa eğitimi, bilgi okuryazarlığı, ihmal edilen program.
Görsel Sanatlar	Yaratıcılık, problem çözme, sinerji, çokkültürlü eğitim, değerler eğitimi, küresel vatandaşlık, karakter eğitimi, ihmal edilen program.
İngilizce	Değerler eğitimi, çokkültürlü eğitim, dil ve içerik bütünleşmesi, küresel vatandaşlık algısı, ihmal edilen program.
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Değerler eğitim, karakter eğitimi, çokkültürlü eğitim, çevre sorunları, ihmal edilen program.
Müzik	Değerler eğitimi, çokkültürlü eğitim, eğitsel müzik etkinlikleri, karakter eğitimi, küresel vatandaşlık, başarıya etki,
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	Değerler eğitimi, ihmal edilen program.
Teknoloji ve Tasarım	Değerler eğitimi, küresel vatandaşlık, ihmal edilen program.

Beden Eğitimi ve Spor

Değerler eğitimi, karakter eğitimi, ders dışı egzersiz, fiziksel yeterlik, oryantiring, ihmal edilen program.

Yüksek lisans düzeyinde Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkilendirilen derslerde yoğunlaşan temalar tablo 8 üzerinden incelendiğinde; değerler eğitimi, küresel vatandaşlık, sosyal ağ, çevre, ihmal edilebilir program ve karakter eğitimi gibi konuların birçok derste ortak ele alındığı göze çarpmaktadır. Bununla beraber Türkçe dersiyle Sosyal Bilgiler dersi arasında yapılan ilişkilendirmelerde belirli gün ve haftalar, tarih konuları, medya ve dijital okuryazarlık gibi konular dikkat çekmektedir. Öte yandan Fen Bilimleri dersinde ise doktora tezleri ve makalelerde ele alınan konulardan farklı olarak mevsimler, biyoçeşitlilik, merhamet eğitimi ve gök cisimleri gibi temaların ele alındığı görülmüştür. Matematik dersi bağlamında doktora tezleri ve makalelerden farklı olarak; bilgi okuryazarlığı matematiksel modelleme ve analogilerden yararlanma gibi temaların işlenmiştir. Diğer yandan Beden Eğitimi ve Spor dersinde egzersizlerin öğretime katkısı ve oryantiring gibi uygulamalar ilişkilendirme teması olarak incelenmiştir. Bunun yanı sıra Müzik dersinde kapsamındaki ilişkilendirmede ise eğitsel müzik etkinlikleri göze çarpmaktadır.

Tablo 9: 2018 Öğretim Programlarında Diğer Derslerle Sosyal Bilgiler Arasına İlişkilendirme Yapılabilecek Öğrenme Alanı / Tema / Üniteler

Dersler	Öğrenme Alanı / Tema / Ünite
Fen Bilimleri	5. Sınıf: İnsanlar, Canlılar ve Yaşam 6. Sınıf: Madde ve Isı -Madde ve Doğası- Ses ve Özellikleri -Fiziksel Olaylar- Vücudumuzdaki Sistemler ve Sağlığı -Canlılar ve Yaşam 7. Sınıf: Güneş Sistemi ve Ötesi- Dünya ve Evren-Saf Madde ve Karışımlar- Madde ve Doğası
Matematik	5., 6. ve 7. Sınıf: Sayılar ve İşlemler- Geometri ve Ölçme- Veri İşleme
Beden Eğitimi ve Spor	5.,6., ve 7. Sınıf: Kültürel Birikimlerimiz ve Değerlerimiz
Görsel Sanatlar	5.,6., ve 7. Sınıf: Görsel İletişim ve Biçimlendirme, Kültürel Miras, Sanat Eleştirisi ve Estetik
Müzik	5.,6., ve 7. Sınıf: Dinleme ve Söyleme- Müzik Kültürü
Türkçe	5.,6., ve 7. Sınıf: Dinleme / İzleme-Konuşma-Okuma-Yazma
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	5. Sınıf: Adap ve Nezaket-Çevremizde Dinin İzleri
Teknoloji ve Tasarım	7. Sınıf: Teknoloji ve Tasarımın Temelleri-Tasarım Süreci ve Tanıtım-Yapılı Çevre ve Ürün-İhtiyaçlar ve Yenilikçilik-Tasarım ve Teknolojik Çözüm
Bilişim Teknolojileri ve İletişim	5. ve 6. Sınıf: Bilişim Teknolojileri-Etik ve Güvenlik-İletişim, Araştırma ve İş Birliği-Ürün Oluşturma-Problem Çözme ve Programlama
İngilizce	5. Sınıf: Merhaba!- Benim Kasabam- Günlük Rutinim-Festival 6. Sınıf: Hayat-Şehir Merkezi- Hava Durumu ve Duygular-Meslek-Gezegeni Kurtarmak- Demokrasi 7. Sınıf: Görünüm ve Kişilik-Biyografi-Kamu Binaları-Çevre- Gezegen

2018 öğretim programları bağlamında ortaokul 5.,6. ve 7. Sınıf düzeyleri bağlamında tablo 9’da adı geçen zorunlu derslerin içerikleri incelendiğinde özellikle “Fen Bilimleri” kapsamındaki çevre, gezegen, canlılar, madde ve ısı gibi konuları içeren öğrenme alanı, tema ya da ünitelerin “Sosyal Bilgiler” dersinde bulunan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte “Matematik” dersi ünitelerinin yine coğrafya konularının ağır bastığı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının yanında bilimsel araştırma basamaklarının kullanıldığı ve bilimsel

konuların yoğun olduğu “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanındaki kazanımlarla ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Yine “Sosyal Bilgiler” dersi kapsamındaki “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanıyla “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım” dersi ve “Teknoloji ve Tasarım” derslerinde uyuşabilecek kazanımların olduğu söylenebilir. Diğer yandan “Müzik”, “Beden Eğitimi ve Spor”, “Görsel Sanatlar” ile “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” gibi derslerin öğrenme alanları özellikle “Sosyal Bilgiler” dersinde yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının kazanımlarıyla ilişkilendirilebileceği gibi “Birey ve Toplum” öğrenme alanının kazanımlarıyla da örtüşebilir. Bunların yanı sıra özellikle “İngilizce” dersindeki ünitelerle “Sosyal Bilgiler” dersi öğrenme alanlarından “Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar” arasında ilişkilendirme yapılması mümkündür. Son olarak “Türkçe” dersi kazanımlarının sıralandığı okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerine ilişkin kazanımlar ile ders kitaplarında oluşturulacak metin türlerinin de “Sosyal Bilgiler” dersindeki “Kültür ve Miras”, “Etkin Vatandaşlık” ve “Birey ve Toplum” öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Öte yandan “Sosyal Bilgiler” öğretim programında “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” becerisi bağlamında da ilişkilendirme yapmak mümkündür.

Tablo 10: 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programlarında Diğer Derslerle Sosyal Bilgiler Arasında Disiplinler Arası İlişki Kurulan Öğrenme Ünite / Öğrenme Alanı / Tema

Ders Adı	Ünite / Öğrenme Alanı / Tema
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	6. Sınıf: Ramazan ve Oruç- Ahlaki Davranışlar- Peygamberliğinden Önce Hz. Muhammed-Kültürümüzdeki Dini Motifler 7. Sınıf: Peygamber Olarak Hz. Muhammed
Fen Bilimleri	5. Sınıf: Canlıların Yapısına Yolculuk-Maddenin Doğası- Sürdürülebilir Yaşam ve Geri Dönüşüm 6. Sınıf: Maddenin Ayırt Edici Özellikleri- Sürdürülebilir Yaşam ve Etkileşim 7. Sınıf: Sürdürülebilir Yaşam ve Enerji
Matematik	5., 6. ve 7. Sınıf: Sayılar ve Nicelikler (1)-İstatistiksel Araştırma Süreci-Veriden Olasılığa (5. ve 6. Sınıf), Sayılar ve Nicelikler (2) 7. Sınıf: Dönüşüm-Geometrik Nicelikler (1-2)
Türkçe	5. Sınıf: Oyun Dünyası-Atatürk’ü Tanımak-Duygularımı Tanıyorum-Geleneklerimiz-İletişim ve Sosyal ilişkiler 6. Sınıf: Dilimizin Zenginlikleri-Bağımsızlık Yolu- Farklı Dünyalar-İletişim ve Sosyal İlişkiler-Lider Ruhlar 7. Sınıf: Bir Hilal Uğruna, İletişim ve Sosyal İlişkiler- Türk Sanatı- Hak ve Sorumluluklar

2018 öğretim programlarında dersler arası ilişkilendirmeler konusunda spesifik bağlantılar yer almamaktadır. Ancak Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında 2024-2025 eğitim öğretim yılıyla birlikte hayata geçen programlarda ise ünite, öğrenme alanı ya da temalar özelinde hangi derslerle ilişkilendirme yapılacağı “Disiplinler Arası İlişkiler” başlığıyla verilmiş ve farklılaştırma ilkeleri doğrultusunda bu ilişkilendirmelerin hangi konularda yapılacağına dair ipuçları da eklenmiştir. Bu bağlam 2024 yılı itibarıyla yeni öğretim programlarıyla yürütülecek olan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi”, “Fen Bilimleri”, “Matematik” ve “Türkçe” dersi ile “Sosyal Bilgiler” dersi arasında hangi öğrenme alanı, ünite ya da temalar arasında ilişki kurulacağı tablo 10’da belirtilmektedir. Bu bağlamda söz konusu ilişkilendirmelerin 2018 öğretim programlarıyla paralellik gösterdiği savunulabilir. Diğer yandan 2024 öğretim programıyla beraber özellikle “Türkçe” dersinde yer alan temaların “Sosyal Bilgiler” dersiyle daha da uyumlu hale geldiği söylenebilir.

Tablo 11: 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programlarında Diğer Derslerle Sosyal Bilgiler Arasındaki Disiplinler Arası İlişkiler

	Birlikte Yaşamak	Evimiz Dünya	Ortak Mirasımız	Yaşayan Demokrasimiz	Hayatımızdaki Ekonomi	Teknoloji ve Sosyal Bilimler
5. Sınıf	Görsel Sanatlar, Bilişim ve Yazılım, Türkçe	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Görsel Sanatlar, Türkçe	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Görsel Sanatlar, Türkçe	Görsel Sanatlar, Türkçe	Görsel Sanatlar, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Türkçe, Matematik	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Fen Bilimleri
6. Sınıf					Görsel Sanatlar, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Tasarım	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım
7. Sınıf					Görsel Sanatlar, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Türkçe	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Fen Bilimleri

Tablo 11 incelendiğinde göze çarpması muhtemel olan bir husus olarak; “Birlikte Yaşamak”, “Evimiz Dünya”, “Ortak Mirasımız” ve “Yaşayan Demokrasimiz” başlıklı öğrenme alanlarının 5., 6. ve 7. sınıf düzeylerinde “Görsel Sanatlar”, “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım” ile “Türkçe” dersleriyle ilişkilendirme yapılması düşünülebilir. Sadece “Yaşayan Demokrasimiz” başlıklı öğrenme alanında “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım” dersi ilişkilendirilmemiştir. Diğer taraftan “Hayatımızdaki Ekonomi” ve “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarıyla olan ilişkilendirmelerde farklı olarak “Matematik” ve “Fen Bilimleri” dersi eklenmiştir.

3. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada 69 makale ve 79 yüksek lisans tezi; yıl, yöntem, çalışma grubu, konu, ilişkilendirilen dersler ve tezlerin yürütüldüğü bilim dalı/program değişkenlerine göre incelenmiştir. Diğer yandan 2018 öğretim programlarında diğer derslerin Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkilendirilebilecek öğrenme alanları, temaları, üniteleri ya da kazanımları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte 2024-2025 öğretim yılı itibarıyla 1., 5. ve 9. sınıflarda kademeli bir şekilde yürürlüğe giren 2024 öğretim programlarında 2018 öğretim programlarından farklı olarak “Disiplinler Arası İlişkiler” başlığı altında dersler arası bütünleştirmelerin hangi dersler üzerinde olduğu açıklanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın sonuçları ilgili alan yazını çerçevesinde tartışılarak öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkilendirmelerin yapıldığı araştırmalar yıl değişkenine göre incelendiğinde yüksek lisans aşamasında 2007 ve 2008 yıllarında yapılmış bir tez tespit edilememiş olup, en fazla tez çalışmasının yapıldığı yıl olarak 2019 yılı göze çarpmaktadır. Diğer yandan 2022 ve 2023 yıllarında da tez çalışmalarında yoğunluk olduğu görülmektedir. Bununla birlikte doktora tezlerin bağlamında tespit edilen 15 tez çalışmasını 5’i 2016 yılında gerçekleştirilmiştir. Makaleler incelendiğinde ise genel anlamda 2006-2024 yılları arasında özellikle 2019 yılı itibarıyla ilişkilendirmeler konusundaki araştırmaların hız kazandığı

söylenbilir. Bu anlamda genel itibariyle 2015'ten sonra ilişkilendirmeler konusunu baz alan araştırmalardan artı yaşandığı görülmekle beraber özellikle 2019 yılında sonra bu artışın daha da belirginleştiği söylenbilir. Bu durum disiplinler arası bağlamda yapılmış diğer çalışmalarla da benzerlik göstermektedir (Özcan vd., 2023; Sezginsoy-Şeker ve İzgi-Onbaşılı, 2022). Üstelik 2018 öğretim programlarının dersler arası ilişkilendirmelere yönelik zayıf düzeyde olduğu düşünüldüğünde araştırmaların yoğunlaşması manidar olarak kabul edilebilir. Ancak, 2018 öğretim programında bahsi geçen diğer disiplinlerle ve günlük yaşamla bütünleşme ifadeler bu anlamda araştırmaların sayısının artmasını sağlamış olabilir (MEB, 2018a; Özcan vd., 2023). Bu durum disiplinler arası iş birliği ve bütünleşik program oluşturmaya yönelik bir eğilimin mevcut olduğuna işaret edebilir.

Araştırmalarda kullanılan yöntem değişkeni üzerinden bakıldığında gerek yüksek lisans ve doktora tezlerinde gerekse makalelerde nitel araştırmalarının neredeyse üçte ikilik bir orana ulaştığı görülmektedir. Bu durum tez bağlamında alan yazınıyla örtüşmekte, fakat makaleler açısından farklılaşmaktadır (Özcan ve vd., 2023; Sezginsoy-Şeker ve İzgi-Onbaşılı, 2022). Diğer yandan doktora tezlerinin yaklaşık üçte biri karma araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber araştırma nitel ve nicel araştırmaların çoğunlukla betimsel düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Bu anlamda söz konusu durumun başka araştırmalar da görüldüğü ifade edilebilir (Özarlan & Özcan, 2022). Karma araştırma yöntemleri ise deneysel ağırlıklı yürütülmüştür. Bu bağlamda “Sosyal Bilgiler” dersiyle ilişkilendirmelerin yapıldığı araştırmaların daha çok disiplinler arası ilişkileri tanımlama ve keşfetme üzerine yoğunlaştığı söylenbilir. Ancak disiplinler arası ilişkilendirmelerde yaşanabilecek sorunların aşılabilmesi adına bütünleştirmeye dayalı programların gerek eylem araştırmaları ve gerekse deneysel çalışmalarla incelenmesi faydalı olabilir.

Araştırmaların yürütüldüğü çalışma grubu değişkeni kapsamında öğrenci, öğretmen, öğretmen adayı ve dokümanlar üzerinde yapılan araştırmaların oransal dağılımı birbirlerine yakındır. “Sosyal Bilgiler”, “Hayat Bilgisi” ve “Fen Bilimleri” bağlamında yapılmış olan tez ve makaleler üzerindeki araştırmada da benzer şekilde zorunlu eğitim dönemindeki öğrenciler, üniversite öğrencileri ve öğretim programları üzerinde yapılmış çalışmaların yoğun olduğu saptanmıştır (Sezginsoy-Şeker ve İzgi-Onbaşılı, 2022). Ancak veli, okul yönetimi ve akademisyenlerin çalışma grubu olarak tercih edildiği araştırmaların oldukça sınırlı olduğu saptanmıştır. Diğer yandan öğrencilerin çalışma grubunda yer aldığı araştırmalar, genel anlamda deneysel araştırmalar olarak göze çarpmaktadır. Hem öğretmen hem öğrencinin bir arada olduğu çalışmaların da yine az sayıda kaldığı ifade edilebilir. Dokümanlar üzerinde yapılmış olan çalışmalar genel itibarıyla öğretim programları ve ders kitapları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunun yanı sıra edebi türdeki kitaplar da araştırmalara konu olmuştur. Öğretmen adayları üzerinde yapılan araştırmalar ise daha çok dersler arası ilişkilendirmelere konu olabilecek beceri ve değerlerin öğretmen adaylarında ne düzeyde olduğuna yöneliktir. Bununla birlikte çalışma grubu değişkeninin de örneklem açısından çeşitliliğin olması olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak buna mukabil özellikle akademisyen, okul yönetimi ve velilerin de işin içine katıldığı araştırmaların da artması disiplinler arası ilişkiler anlamında oluşturulacak olan program ve etkinliklerin verimliliğinin artması için kazanım sağlayabilir. Özellikle lisans düzeyinde disiplinler arası öğretime ilişkin yeterli öğretimin yapılmadığı göz önünde bulundurulmalıdır (Kandırılmaz ve Üredi, 2024; Sezginsoy-Şeker ve İzgi-Onbaşılı, 2022). Diğer yandan öğretmenler bağlamında da hizmet içi eğitim ve zümreler arası iş birliğinin

güçlendirilmesinin disiplinler arası öğretim için yararlı olacağı belirtilmektedir (Bayrambaş vd., 2022).

İlişkilendirilen ders değişkeni açısından bakıldığında başta “Fen Bilimleri” olmak üzere “Türkçe” ve “Matematik” dersleri bağlamındaki ilişkilendirmelerin yüksek orana sahip olduğu söylenebilir. Bu noktada alan yazınla benzer bir bulguya ulaşıldığı ifade edilebilir (Özcan vd., 2023). Diğer taraftan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi”, “Görsel Sanatlar” ve “Müzik” dersleriyle ilişkilendirmenin yapıldığı araştırmaların varlığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber en az ilişkilendirmenin yapıldığı dersler “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım” ile “Teknoloji ve Tasarım” dersleridir. “Sosyal Bilgiler” dersinin güncel konularla iç içe olduğu ve teknolojinin kazanımlar bazında da ele alınması gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda bu derslerle ilgili araştırmaların sınırlı olması düşündürücüdür. Nitekim ders içeriklerinin yoğunluğu hesaba katıldığında teknoloji dersleriyle Sosyal Bilgiler derslerini bütünleştirmek yararlı olabilir (Aarnio et al., 2021). Aynı değerlendirmeyi İngilizce ve Beden Eğitimi ve Spor dersleri üzerinden yapmak da mümkündür.

Yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarının yürütüldüğü bilim dalı / program değişkeninde ise 16 farklı bilim dalı / programda ilişkilendirmenin yapıldığı araştırmaların olması olumlu bir durum olarak görülebilir. Bu bağlamda bilim dalı / program çeşitliliği bağlamında alan yazınında örtüşme yaşandığı söylenebilir (Özcan vd., 2023). Zira disiplinler arası ilişkiye yönelik araştırmaların farklı perspektifler üzerinden incelenmesi zenginlik olarak değerlendirilebilir. Buna karşın araştırmaların büyük oranda sosyal bilgiler ve fen bilgisi alanında yürütüldüğü saptanmıştır. Bunlara ek olarak eğitim programları ve öğretim ile eğitim yönetimi ve denetimi alanlarında da ilişkilendirmelere yönelik araştırmaların varlığı dikkat çekmektedir. Toplamda bakılacak olunursa sosyal bilgilere yönelik ilişkilendirmelerde yapılmış olan tez çalışmalarının yaklaşık üçte ikisinin farklı bilim dalı / programlar üzerinden yürütülmüş olması disiplinler arası ilişkiye yönelik farkındalığın gelişmesine katkı sağlayabilir.

Tez ve makalelerde Sosyal Bilgiler dersiyle diğer dersler arasındaki ilişkilendirmelerde özellikle değerler ve karakter eğitiminin ön planda olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ilişkilendirilen konu çeşitliliği bakımından “Türkçe”, “Fen Bilimleri”, “Görsel Sanatlar” ve “Matematik” derslerinin diğer derslere nazaran daha ilerde olduğu görülmüştür. Nitekim ilişkilendirilen ders değişkenindeki sonuçlar düşünüldüğünde bu durum şaşırtıcı olmayacaktır. Öte yandan öğrenmeyi öğrenme, finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık, küresel vatandaşlık ve çokkültürlü eğitim gibi beceri ve kavramlarda aynı araştırmalarda birçok dersle ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda dersleri birbirlerinden bağımsız disiplinler olarak görmek yerine bu dersler arasında bağ kurmak kaliteli bir eğitim açısından önemli bir adım olacaktır (Tuna ve Bolat, 2015).

2018 öğretim programları bazında diğer derslerle “Sosyal Bilgiler” dersi arasında ilişkilendirme yapmaya müsait birçok öğrenme alanı, tema, ünite ya da kazanım olduğu görülmüştür (Akça, 2023; Akyıldız, 2022; Sert, 2019). Bununla birlikte 2024 öğretim programlarında ise “Disiplinler Arası İlişkiler” adı altında her bir öğrenme alanının ilişkilendirileceği derslere yer verilmiştir. Bu bağlamda “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım”, “Görsel Sanatlar” ve “Türkçe” derslerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu araştırmada ise dikkat edildiği üzere tez ve makalelerde yoğunlukla “Fen Bilimleri”, “Türkçe” ve “Matematik” dersindeki konular üzerinden ilişkilendirmelerin yapıldığı saptanmıştır. Bu noktada “Fen Bilimleri” ve “Matematik” dersleriyle yapılan ilişkilendirmelerin sınırlı kaldığı söylenebilir.

“Müzik”, “Beden Eğitimi ve Spor”, “Yabancı Dil (İngilizce)” ile “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersleriyle ise ilişkilendirme yapılmadığı görülmüştür. Ayrıca bu durum için yeni öğretimin programının içerik olarak farklılaşması gibi bir durum akla gelebilir ancak; yeni programda güncellenen “Fen Bilimleri”, “Türkçe”, “Matematik” ile “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” öğretim programlarında 5.,6. ve 7. sınıf düzeylerinde “Sosyal Bilgiler” dersinde oldukça çok sayıda ünite ya da öğrenme alanıyla ilişki kurulmuştur. Bu anlamda öğretim programlarındaki ilişkilendirmelerin sistematik bir şekilde düzenlenmesi gerektiği vurgulanabilir (Kaymakçı, 2012). Dolayısıyla ilişkilendirmeler noktasında öğretim programlarında geçişlilik veya paralellik olup olmadığı konusunun derinlemesine incelenmesi gerektiği söylenebilir.

Kaynaklar

- Aarnio, H. E., Clavert, M., Kangas, K., & Toom, A. (2021). Teachers' perceptions of social support in the co-planning of multidisciplinary technology education. *Design and Technology Education: An International Journal*, 26(3-1), 8-29. <https://openjournals.ljmu.ac.uk/DATE/issue/view/114>
- Akça, Z. (2023). *Disiplinlerarası fen eğitimine yönelik bir karma yöntem araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktin, K. (2019). Sosyal bilgiler ve okul öncesi öğretim. İçinde İ. H. Demircioğlu & E. Demircioğlu, & S. Kaymakçı (Ed.), *Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi araştırmaları el kitabı* (s. 423-452). Ankara: Pegem Akademi.
- Akyıldız, Y. (2022). *Sosyal bilgiler öğretiminde disiplinlerarası yaklaşımla desteklenmiş analogilerle öğretim modelinin (TWA) uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. İçinde D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi* (s. 3-55). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayrambaş, F., Ağaçdiken, F., & Can, S. G. (2022). Ortaokul öğretmenlerinin disiplinlerarası yaklaşıma yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 138-154. <https://dergipark.org.tr/pub/jier/issue/72377/1091271>
- Çelik, Y. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bazı becerilerin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 733-765. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.919620>
- Creswell, J.W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (4. bs.). (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Christou, T., & Bullock, S. M. (2014). Learning and teaching about social studies and science: A collaborative self-study. *The Social Studies*, 105(2), 80-90. <https://doi.org/10.1080/00377996.2013.850053>
- Dingler, M. (2017). Arguing for democracy: A multimodal approach to argumentative writing instruction in the social studies classroom. *The Social Studies*, 108(3), 111-119. <https://doi.org/10.1080/00377996.2017.1324393>
- Doğanay, A., Demircioğlu, T., & Yeşilpınar, M. (2014). Öğretmen adaylarına yönelik bilimin doğası konulu disiplinler arası öğretim programı geliştirmeye ilişkin bir ihtiyaç analizi çalışması. *Turkish Studies*, 9(5), 777-798. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6725>

- Gökmen, F. (2023). *Eğitim programlarının ihmallerinin Eisner'in eğitsel eleştiri modeli ile incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Heafner, T. L. (2018). Elementary ELA / social studies integration: Challenges and limitations. *The Social Studies*, 109(1), 1-12. <https://doi.org/10.1080/00377996.2017.1399248>
- Huck, A. (2019). Elementary social studies content integration in CCLS: An analysis of content integration. *The Social Studies*, 110(1), 1-16. <https://doi.org/10.1080/00377996.2018.1524359>
- İlgün, Ş., Dağışan, A. & Aslan, H. (2023). İlişkilendirme kavramı üzerinden sosyal bilgiler dersi ile matematik dersi arasındaki bağlantıyı keşfetmek. *Turkish Studies - Education*, 18(3), 909-924. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.70200>
- İlter, İ. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimi hakkındaki inançları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(3), 775-794. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/74171/932161>
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikleri* (23. bs.). Ankara: Nobel Akademi.
- Kandırmaz, M. & Üredi, P. (2024). Disiplinler arası öğretim uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözümler: Öğretim elemanı, okul yöneticisi ve öğretmen görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 1376-1399. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2024..-1407292>
- Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında ilişkilendirmeler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 273-305. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/16568>
- MEB. (2018a). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2023428142532575-2023_sosyal_bilgiler.pdf
- MEB. (2018b). *Öğretim programları*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>
- MEB. (2024a). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar: Türkiye yüzüylü maarif modeli)*. <https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programsos4567Onayli.pdf>
- MEB (2024b). *Öğretim programları*. <https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari>
- Memişoğlu, H. (2023). Okuryazarlık becerilerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 9(4), 276-296. <https://doi.org/10.24289/ijsser.1317405>
- Metin-Göksu, M. & Taşyürek, Z. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecinde yaşadıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 275-289. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.1213859>
- Moore, J. R. (2022). Art is social studies: teaching the Renaissance using Raphael's school of Athens. *The Social Studies*, 113(4), 185-194. <https://doi.org/10.1080/00377996.2022.2034729>
- NCSS (2023). <https://www.socialstudies.org/media-information/definition-social-studies-nov2023>
- Oflar, Y. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminden beklentilerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 80-90. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbyy/issue/34271/377508>

- Özarslan, F., & Özcan, B. N. (2022). Türkiye’de matematik ve fen bilimleri eğitimi alanlarını birlikte ele alan çalışmaların içerik analizi. *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 5(1), 18-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fmgtd/issue/68494/1011577>
- Özcan, H. Z., Yusufoglu, S. & Batur, Z. (2023). Disiplinlerarası tezlerin bibliyometrik analizi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 1646-1671. doi: 10.51531/korkutataturkiyat.1384672
- Parker, W.C. (2018). *İlk ve ortaokullarda sosyal bilgiler eğitimi* (1. bs.). (F. Zayımoğlu Öztürk ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Öneren-Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sert, C. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde dersler arası ilişkilendirme üzerine durum çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu* (Yenilenmiş 6. Baskı). Ankara: Anı.
- Sezginsoy-Şeker, B. & İzgi-Onbaşılı, Ü. (2022). Investigation of interdisciplinary studies in life science, social studies and science education (2000-2020). *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 7(17), 888-931. <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.417>
- Turna, Ö., & Bolat, M. (2015). Eğitimde disiplinlerarası yaklaşımın kullanıldığı tezlerin analizi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 34(1), 35-55. doi: 10.7822/omuefd.34.1.3
- Yıldırım, S. G., Becerikli, S., & Demirel, M. (2017). Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi. *İlköğretim Online*, 16(4), 1575-1588. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342975>

Extended Abstract

Social studies is a field that combines many social science disciplines and has the potential to be associated with different courses at the secondary school level. In this study, the general status of the studies in the literature on the association of social studies course with other courses and its place in the 2018 and 2024 curricula were examined. The main purpose of the research is to draw a framework through the literature in terms of associating the social studies course with other courses.

Within the scope of the research, a total of 79 master’s and doctoral theses and 69 articles published between 2005-2024 were examined. In addition, the documents of the 2018 Social Studies Curriculum and the 2024 Social Studies Curriculum prepared within the framework of the Turkish Century Maarif Model were analyzed. The data were evaluated with a case study, which is a qualitative method, and descriptive analysis was performed. The findings showed that the association of social studies courses with Science, Turkish and Mathematics courses was at the forefront. In addition, links have been established with Religious Culture and Moral Knowledge, English, Visual Arts and Music courses.

The 2018 Social Studies Curriculum does not provide a concrete framework for associating with other courses. However, there are some achievements in the curriculum that can be associated between disciplines. On the other hand, in the 2024 curriculum, under the heading “Interdisciplinary Relations”, the courses that can be associated for each learning area are clearly stated. For example, the theme of “Communication and Social Relations” in the Turkish course is associated with the “Individual and Society” learning area in the social studies course. Similarly, strong connections have been established between the “Sustainable Living and Recycling” topics in the Science course and the “People, Places and Environments” learning area of the social studies course.

In the literature, it has been emphasized that interdisciplinary teaching practices provide students with critical thinking, problem solving, values education and collaboration skills. However, it has also

been noted that various difficulties are encountered in applications. In particular, lack of time, lack of resources, lack of knowledge of teachers about interdisciplinary teaching and incompatibilities between curricula have come to the fore as important obstacles. Similar problems have been seen in international studies. It was stated that teacher education and inter-group cooperation should be increased in order to successfully implement interdisciplinary programs.

In the examination of theses and articles, it was seen that qualitative research methods were at the forefront. In particular, most of the working groups consisted of teachers, teacher candidates and students. Document analysis, on the other hand, is generally focused on curricula and textbooks. The results of the study show that the social studies course is associated with themes such as values education, global citizenship, environmental awareness and digital literacy. Topics such as “sustainable development” and “socioscientific issues” in the Science course, and “graphic reading” and “problem solving” in the Mathematics course came to the fore. In the associations made with the Turkish course, it was determined that themes such as “reading”, “writing” and “controversial issues” were intense.

A comparison of the 2018 and 2024 curricula revealed that the new program takes a more systematic approach to interdisciplinary attribution. In the 2024 program, relatively detailed guidance has been provided for associating social studies outcomes with different courses. For example, the theme of “moral behavior” in the Religious Culture and Moral Knowledge course is associated with the “Culture and Heritage” learning area in social studies. Such relationships can contribute to the development of a deeper understanding by bringing together knowledge from different disciplines.

The results of the research show that associating the social studies course with other courses is an important step to increase the quality of education. However, teacher training, resource development and program arrangements are needed to solve the difficulties encountered in this process. It is recommended that future studies examine the effectiveness of interdisciplinary teaching practices through experimental methods. In addition, strengthening cooperation between teachers and school administrators can contribute to the more effective implementation of interdisciplinary programs.

As a result, associating the social studies course with other courses is of critical importance both in terms of increasing the knowledge and skill acquisition of students and enriching the teaching process. Effective planning and implementation of interdisciplinary teaching practices can make educational processes more efficient by providing students with a more holistic learning experience.